

**"Kō ahau
te whakamārama
o te ao"**

– Hoane 8:12

Rārangi Ūpoko

Wiki 1: Te Rātapu Tuatahi o Te Rēneti.....	8
Wiki 2: Te Rātapu Tuarua o Te Rēneti.....	13
Wiki 3: Te Rātapu Tuatoru o Te Rēneti.....	18
Wiki 4: Te Rātapu Tuawhā o te Rēneti.....	24
Wiki 5: Te Rātapu Tuarima o te Rēneti.....	30
Wiki 6: Te Rā Tapu o ngā Manga – Te Mamaetanga o Karaiti.....	36

The Catholic Agency for Justice,
Peace & Development

© Caritas Aotearoa New Zealand
Pouaka Poutapeta 12-193, Te Whanga-nui-a-Tara 6144
Aotearoa – New Zealand
www.caritas.org.nz

Te Tono a ngā Pihopa Katorika o Aotearoa mō te Rēneti 2023

<i>Putanga reo Ingarihi:</i>	Sr Clare O'Connor, Fr Neil Vaney, Phil Brass, Isabella Gibney, Justine Delpont, Martin de Jong.
<i>Ētita:</i>	Martin de Jong
<i>Whakamāoritanga:</i>	Piripi Walker
<i>Whakamāori ki te reo o Tonga:</i>	Langi Paasi
<i>Whakamāori ki te reo o Hāmoa:</i>	Puletini Tuala
<i>Arokītenga o Te Reo Māori:</i>	Rikona Danny Karatea-Goddard
<i>Arokītenga o Te Reo Hāmoa:</i>	Mikaela Teofilo
<i>Kaihoahoa:</i>	Rose Miller

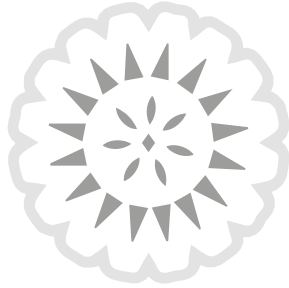
E wātea ana Te Hōtaka Āta Whakaaro o Caritas mō Te Rēneti i Te Reo Ingarihi, i Te Reo Māori,
i Te Reo Hāmoa, me te reo Tonga.

ISSN: 2253-3370 (Print)

ISSN: 2253-3389 (Online)

ISBN: 978-1-99-105002-1 (Print)

ISBN: 978-1-99-105003-8 (Online)

Ko ahau te whakamārama o te ao

Kupu Whakataki

Ko ngā whakaaro matua o Te Hōtaka Āta Whakaaro o Caritas mō Te Rēneti me te kaupapa mō te Rēneti i puea ake i runga i te huritao me te karakia i ngā panui mai i te Rongopai o te Rēneti, nā te tikanga Lectio Divina i te nohopuku ā-tau o ngā kaimahi o Caritas. Ka āta wania aua ariā matua, ka tuia kia kotahi i tētahi rā karakia, huritao hoki mō ngā kaimahi mātanga o waho hei tārei i te kaupapa matua o te Hōtaka. Ka whakamahinetia anō ēnei mahi mā ētahi atu mahi whakatikatika, toro whakaaro hoki ki ngā kaimahi me ngā kaitohutohu.

Hei whakamahara i a tātou te kaupapa o tēnei tau “Ko ahau te Whakamārama o te Ao” ka haria mai e Hēhu te aho mārama ki te ao i roto i te pōuri. He ao tēnei kua whakapōuritia e te māuiui, e te aituā, e te ririhau, e te teka me te arero rua. Hei wero te oranga o Hēhu me tana pānui i te pono ki a tātou katoa. Engari e pōwhiritia ana mātou ki te tūtaki ā-tangata ki a ia ia rā, rā roto i te hunga ka tūtakina e tātou, ngā kōrero ka rangona e tātou, mā te Kupu hoki e pāorooro nei i roto i ngā tau, e āwhina nei i a tātou kia tūtaki ki te pouri o tātou nei wā.

Ka hora te Rēneti i tētahi wā motuhake hei whakahōhonu i tō tātou tūponotanga ki te Māramatanga mō te Ao mā te karakia, mā te nohopuku, me te tāpae kai mā te hunga rawakore – me kī, ‘ngā rākau whawhai e toru’ o Te Rēneti. He whāinga wāhi Te Hōtaka Āta Whakaaro o Caritas mō te Rēneti hei tiritiri kōrero, hei tautoko mō tātou tētahi ki tētahi i te ara, ki te tūtakitanga hōhonu kē atu ki a Hēhu.

Ka maumahara hoki tātou ki te kī taurangi a Hēhu ka ora tonu ia i roto i ia tangata o tātou nā te kaha o tana Wairua noho i roto, taea noatia te mutunga o te wā.

He aratohu mō te whakamahi i te Hōtaka Āta Whakaaro o Caritas mō te Rēneti

Hei te Rēneti kua wātea he tomokanga mā tātou ia tau ki te whakaaroaro mārire mō ngā Rongopai. I roto i ngā rā o te Rēneti kua karangatia tātou kia tahuri kē i ngā pōreareatanga whakataimaha i tā tātou hīkoi ki te Atua, kia huri kē tātou ki te Atua. He whāinga wāhi whakamīharo te wā o te Rēneti kia whakapuarengia tātou ki ngā huringa nā te Atua i hua mō roto anō i a tātou, kia tino eke tātou ki ngā taumata.

LECTIO DIVINA

Ka noho ko te āta whakaaro mō ngā Rongopai mō ngā Rātapu e ono o te Rēneti hei pūtahi mō te hōtaka whakaaro Rēneti o Caritas.

I raro i ngā āhuetanga o tēnei momo karakia, i muri i te pānui tuatahi mai i te Rongopai, kua tūtū mai ngā mema o te rōpū ki te whakahua i tētahi kupu nui, tētahi kiānga nui rānei o te pānui, ki ō rātou mahara. Hei wāhi o ēnei inoi, ka whakahuahua haere ngā mema o te rōpū i te kupu, i ngā kupu rānei, i tino oreore ai ō rātou ngākau i aua kupu rā. Ka pānuitia anō te Rongopai, ā, ka whai wāhi te katoa ki te whakawhitiwhiti whakaaro.

TE ĪNOI ME TE RONGOPAI: TE HURIHANGA KARAKIA Ā-TAU A

Hokihoki ai tātou ia Rēneti, ia Rēneti ki te hurihanga toru tau o ngā Rongopai Rēneti. Ka timata te Tau A mā ngā pūrākau a Matiu mō te whakawainga o Hēhu i te koraha, i muri, o tana Whakaahutangakētanga i te maunga i mua i ētahi o ana kaitautoko. Ka whai i muri ko ētahi pānuitanga mai i te Whakapono o Hoani, e kitea ai te Karaiti me tana karere i roto i ngā tohu ātaahua, pēnei i te “wai e ora ana”, te “whakamāramatanga mō te ao” me te “aranga me te ora.” Kua oti tātou te tono kia āta whakaaro mō ngā akoranga a Hēhu mō ā tātou mahi, ō tātou whakaaro, noho tahi hoki i roto i te aroha mō te Atua, mō tātou anō hoki – tae atu ki te ripenetā, te atawhai i te tangata e whakawhiua ana, me

te murunga hara. Kei tēnei wā o te Rēneti ka puare mai he wāhanga ki a tātou kia āta whakaaro mō ngā ākoranga a Hēhu, kia tīmata hōu hoki tō tātou noho i tēnei ao.

HE WHAKAMĀRAMA MŌ ĒTAHI O NGĀ KAUPAPA E TAUTOKONA ANA E TE TONO A NGĀ PĪHOPA MŌ TE RĒNETI

Ka haere ngātahi tēnei whakaaroarotanga me te Tono a Ngā Pīhopa mō te Rēneti, ka tū i roto i ngā pārihi i te wā o te Rēneti. Kei ia pūkoro tākoha e tiria ana ki ngā pārihi i ngā wiki e ono o te Rēneti tētahi tauira o ngā mahi e tautokona nei e te hāpori Katorika otirā e te hāpori whānui o Aotearoa, mā roto i te Tono a ngā Pīhopa mō te Rēneti.

Kua oti ngā kaupapa motuhake te kōwhiri i runga anō i ngā mahi karakia, āta whiriwhiri hoki a ngā kaimahi a Caritas mō ngā Rongopai o te Rēneti, mā te whakamahi i te tikanga Lectio Divina. Ka taea e ngā tāngata whai wāhi te whakamahi aua kōrero hei pānui noa, hei tuinga rānei ki roto i ngā whakawhitiwhiti whakaaro. Ko te whāinga he āwhina i ngā tāngata katoa kia tino mōhio rātou, kia tino mārama hoki ki ngā Mahi o te Aroha noa e tautokona nei e ō tātou hāpori i te wā o te Rēneti.

HE ĀTA WHAKAARO MŌ NGĀ RONGOPAI

Ka āhei te hunga whāi wāhi mai te whakapiki ake i tō rātou mārama ki ngā āhuatanga ā-karaipiture o te Rongopai, hei wāhi o ngā ākoranga pāpori o te Hāhi Katorika, me tōna pānga i roto i ngā mahi a Caritas, tae atu ki tō rātou noho ia rā.

Kia mārama hoki tātou katoa, he hōtaka āta whakaaro, whakawhiti kōrero hoki tēnei. Ko tōna aronga matua he whakawhanake me te tiritiri i te whakaponu, ehara i te kaupapa ako nō te ao whare wānanga. Kua tahuri ētahi o te hunga whai wāhi i roto i ngā tau ki te whakamahi i te hōtaka āta whakaaro mō te Rēneti hei tīmatanga mō te whai i ētahi atu kaupapa ako Karaipiture, Taha Wairua hoki, inā koa, ngā kaupapa

ako e wātea ana i Te Kupenga Katorika ki Aotearoa (www.tci.ac.nz). Kua haria mai e ētahi atu ngā kitenga me ngā rauemi mai i ngā kaupapa ako Karaipiture, Taha Wairua hoki, hei tītari ki tō rātou rōpū.

Ētahi atu puna kōrero i whakamahia hei taka i te hōtaka: Ngā mahi tonu a ngā kaimahi Caritas me ō mātou hoa mai i ā mātou whiriwhiringa whakaaro, tiringa hoki i ngā karere i roto i ngā Rongopai Rēneti o 2023; me ngā kitenga o ngā kai tohutohu ā-wairua, ā-whakapono.

HE ĪNOINGA

Kei te hōtaka nei ētahi whakaaro mō te ĩnoi, tae atu ki ngā Īnoinga Wāhi, Whakakapi hoki i te Hui. Mēnā he ĩnoi kē atu anō tā tō rōpū, he tikanga anō rānei mō te tuku karakia, tēnā koa whakamahia ēnā karakia. Hei tauira, ka hiahia pea koe ki te whakamahi i ngā karakia ōkawa o te Hāhi, ētahi karakia takawaenga rānei. Ko te mea nui ia kia wehea mai he wā hei karakia ngātahi mā tātou.

WHAKAMĀORI I TE PAIPERA

He mea tango mai ngā pānui mai i te Rongopai me ngā Waiata i te whakamāoritanga e mōhiotia nei ko te Whakamāoritanga o te Paipera Tapu New Revised Standard Version (NRSV) Catholic Edition. Ko tētahi o ngā tohu o te whakamāoritanga NRSV he tino hāngai tonu te whakamāoritanga ki runga i ngā tuhinga Hiperu, Kariki taketake, me te whai whakaaro anō ki te reo hao-whānui o ēnei rā. Ko te whāinga kia hāngai kē atu, kia tōtōkau, kia mārama, kia ngāwari te whaiwhai i ngā kōrero, otirā mō te pānui ā-waha, kia tino pērā. Ahakoa rā, e wātea ana koe ki te pānui i te Rongopai i te Paipera i tētahi atu whakamāoritanga – hei tauira, mō te hunga tauhou ki te reo Ingarihi, he pai te kaupapa Good News mō rātou, arā, he āwhina kei roto.

HE RŌPŪ MŌ TE ĀTA WHAKAWHITIWHITI WHAKAARO I TE RĒNETI

Ko ngā hapori whakamahi i tēnei hōtaka ko ngā pārihi Māori, ngā rōpū whakawhanaunga i ngā hāhi, ngā whānau, ngā rōpū momo iwi, ngā hapori ā-whakapono, ngā tāngata noho whare kaumātua me ngā rōpū kei te whare herehere. Tērā ētahi pārihi ka whakarite hui ā-rōpū ōkawa i te awatea, i te pō rānei. Arā atu ngā tikanga e whakamahia ai te hōtaka: Hei tauira, tērā ētahi whānau ka noho ki te āta whakaaro ki te inoi ngātahi i roto i ngā rā e ono o te Rēneti, he hunga rānei ka whakamahi i te kaupapa mō te inoi takitahi, me te huritao anō.

Tēnā, whakarerekētia te hōtaka kia hāngai atu ki ngā hiahia o tō rōpū, o tō hapori rānei.

ARATOHU MĀ NGĀ KAIHAUTŪ

Mō ētahi aratohu mō te ārahi i te mahi huritao o Lectio Divina, tirohia te tuhinga mō Lectio Divina i runga ake nei.

Te tino mahi a te kaiārahi, a te kaihautū rānei he āwhina i te rōpū hei whakawhāiti i ngā mahi ki runga i te kaupapa, hei whakatāhuhu hoki i te hui, tētahi hoki he akiaki i ngā tāngata haere mai kia tiri kōrero, kia whakarongo anō hoki. Ka taea tēnei tūnga te kawe e te tangata takitahi i whakaingoatia mō ngā kaupapa katoa, he pai noa hoki te tiritiri i te tūnga ki tēnā mema, ki tēnā mema.

He rerekē ngā mahi a ia mema, a ia mema i tōna huarahi i te ao, he rerekē hoki te tupu mai o tāna whakapono, o tāna whakapono, o ōna pūmanawa, o ōna pūmanawa, he rerekē hoki ngā mahara o tēnā tangata, o tēnā tangata. He tākohā nui tonu tā tēnā tangata, tā tēnā tangata ki ngā hui āta whakaaro ia wiki. He mea tino nui te arotahi ki te inoi – ki tētahi kānara mumura, ki tētahi paipera, he putiputi pea, ētahi atu tohu rānei – tae atu ki ngā waiata e tangi ana i roto i te whare, hei āwhina katoa tēnei i ngā mahara.

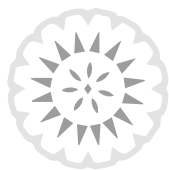
TE WHAKAWHITI WHAKAARO, ME TE WHAKAPONO E WHAKAMAHIA ANA

Rā roto i te whakawhitiwhiti whakaaro, mā te tiri kōrero, me te wāhanga e kīa nei ko te Whakapono e whakamahia ana, kua oti tātou te pōwhiri kia whakahōhonu i tō tātou māramatanga ki te Rongopai, me te waiho mā te Atua tātou hei huri mārīre. Te whāinga nui o tā tātou kawē tikanga i roto i te mahi a te Rēneti, arā, ki te īnoi, ki te whakatiki, ki te hoatu kai ki te hunga rawakore, he huri i ō tātou whanonga kia huri atu ki ō tātou hoa i runga i te aroha. Te mutunga o ia wāhanga ka pōwhiritia te hunga i te hui kia whakaū i ō tātou ngākau kia whakatinanatia tō tātou whakapono i roto i ā tātou mahi.

TĀHUHU HUI

Ka haere pea te hui mō te 60-90 meneti. Ka taea e ia rōpū tōna tāhuhu wā te whakarite, inā rā pea tētahi tauira e whai ake nei:

- Mihimihi, karakia whakatuwhera me te Waiata Whakautu (10-15 meneti)
- Tuari ā-rōpū, pānui Rongopai mā te whakamahi i te lectio divina (15-25 meneti)
- Te huritao mō te Rongopai me ngā pātai whakawhiti whakaaro ā-rōpū (30-40 meneti)
- He tirohanga āhuetanga me ētahi pātai mō te Whakapono e Whakamahia ana (5-10 meneti)
- Karakia whakamutunga (5 meneti).

WIKI I: TE RĀTAPU TUATAHI O TE RĒNETI

“Kia koropiko koe ki te Ariki ki tōu Atua, kia mahi hoki ki ā ia anake.”

Ko ngā wāhine i te Pūtahi Whakangungu i te Tuawhenua o Tutu i Whiti: e mahi tahi ana ki te whakatairanga i te mana me te tapu o te tangata, ki te hāpai hoki i te painga mō te katoa.

ĪNOI HEI WĀHI I TE HUI

E te Ariki, tēnei mātou te pōwhiri atu nei ki a koe kia noho tahi mai koe me mātou i tō mātou hui. Mā tō wairua mātou hei whakakaha mō ngā pikauranga me ngā whakawai kei mua i ō mātou aroaro. Mā te Karaiti tō mātou Ariki. Āmene.

Waiata - Kupu Whakahoki: Waiata 51:3-4, 5-6, 12-13, 17

Te Whakautu: Arohaina mai mātou e te Ariki, kua hara mātou.

Arohaina mai au e te Atua, e ai ki tō aroha pūmau;

E ai ki tō aroha whakapuke, whakakāhoretia atu āku mahi hē.

Horoia atu aku hapa katoa, kia horoia au i te hara. **(Te whakautu)**

Ina hoki e mōhio ana au ki āku mahi hē, kei mua tonu i taku aroaro ōku hara i ngā wā katoa.

Kua hara au ki ā koe anake, kua mahi i ētahi mahi kino ki tō titiro,

E tika ai tō whakawhiu i ahau

Kāore he hē i roto i ō mahi whakawā. **(Te whakautu)**

Hangaia mai he ngākau harakore ki roto i ahau e te Atua,

Homai he wairua hou, he wairua tika ki roto i ahau.

Kaua ahau e makaia atu i tō aroaro,

Kaua e haria atu tō wairua tapu i ahau. **(Te whakautu)**

Whakahokia mai ki ahau te hari o tāu mahi whakaora,

Whakaūngia mai ki roto i ahau tētahi wairua manahau.

E te Atua, huakina ōku ngutu, mā tōku māngai koe e whakanui.

E kore koe e kino ki te ngākau maru, ki te ngākau rīpenetā. **(Te whakautu)**

WHAKAWHITI WHAKAARO Ā-RŌPŪ

He aha ō tūmanako me ō wawata me ō tūmanako mō te Rēneti? Mō tēnei rōpū āta whakaaro?

HE PĀNUI MAI I TE RONGOPAI

Tonoa tētahi tangata o te rōpū kia pānui ā-waha i te whiti e whai ake nei, mai i te Paipera, mai i tēnei puka-iti rānei.

He pānui mai i te Rongopai a Matiu 4:1-11

Me i reira ka arahina a Ihu e te Wairua ki te koraha, kia whakamātautauria e te rēwera. Ā, no ka whā tekau ngā rā, ka whā tekau ngā pō i nohopuku

ai, muri iho ka hiakai. Na, ka tae te kaiwhakamātautau ki ā ia, ka mea, “Ki te mea ko te Tama koe a te Atua, kiia iho kia meinga enei kohatu hei taro”. Na, ka whakahoki ia, ka mea, “Kua oti te tuhituhi, ‘E kore e ora te tangata i te taro kau, engari i ngā kupu katoa e puta mai ana i te māngai o te Atua”.

Me i reira ka kawe te rēwera i ā ia ki te pa tapu, a whakatūria ana ia ki runga ki te keokeonga o te temepara. Ā, ka mea ki ā ia, “Ki te mea ko te Tama koe a te Atua, rere atu ki raro; kua oti hoki te tuhituhi, ‘Ka kōrerotia iho koe e ia ki āna anahera; mā rātou koe e hiki ake ki ō rātou ringa, kei tutuki tōu waewae ki te kohatu’. Mea atu ana a Hēhu ki ā ia, ‘Ka oti anō hoki te tuhituhi, kua e whakamātautau ki te Ariki ki tōu Atua.”

Ka kawe anō te rēwera i ā ia ki runga ki tētahi maunga tiketike rawa, ā whakakitea ana ki ā ia ngā rangatiratanga katoa o te ao, me te korōria o aua mea; Ā mea ana ki ā ia, “Ko ēnei mea katoa e hoatu e ahau ki ā koe, ki te tāpapa koe, ki te koropiko ki ahau”. Na, ka mea a Hēhu ki ā ia, “Haere atu, e Hātana; kua oti hoki te tuhituhi, ‘Me koropiko koe ki te Ariki ki tōu Atua, me mahi anō ki ā ia anake’”. Na, ka mahue ia i te rēwera, ā ka haere mai ngā anahera ka mahi mea māna.

I muri i te pānui, me mutu mō te whakaaro mū. Kātahi ka pōwhiri i te hunga i te hui kia whakaputa whakaaro mō tētahi kupu, mō tētahi rerenga nui o te pānui, ki tō rātou whakaaro. Kia taka te rua meneti pōwhiritia tētahi tangata o te rōpū kia pānui anō i te wāhanga o te Rongopai.

TE ĀTA WHAKAARO MŌ TE RONGOPAI

Ka haere tahi tātou me Hēhu ki te koraha. Kua haere a Hēhu, kua haere hoki tātou. Ka kōrero mai te Atua ki a tātou i ngā wā o te mate kai, o te whakamātautau, o te uaua. He pēhea te pai o tā tātou whakarongo? He ngāwari noa kia whakawaia i roto i ngā wā o te uaua, engari he wā tēnei e tōia atu ai tātou pea ki te Atua. Ka pakaru mai ko ngā tino hōhonutanga i ngā wā o te uaua me te mamae tino taumaha – ahakoa ka tūponotia e tātou hei tangata takitahi, hei whānau, hei Hahi, hei

porihanga rānei. Kei te whakamātauria te Hāhi tonu mō ētahi take hira, pīkauranga nui hoki i tēnei wā. He mea hira kia aro tonu ki te Atua, ahakoa i ngā wā o te pīkaruranga nui, o te panonitanga nui.

Ka tae tātou ki te koraha, ka tūtaki ki te whakawai, me te rēwera. Tērā pea ka kitea e tātou ngā wāhi hōhonu rawa o tō tātou āhua hē, me te whakawai kia whakapōuri noa. Engari, ki te whakapono tātou ki te Atua, i roto i te māramatanga pono, ngākau tapatahi hoki ki te Karaipiture, me te waiho i te takawiri i te Karaipiture kia hāngai i ō tātou hiahia ake, ka puta tātou ki tua.

Ko tēnei “whakakāhoretanga i a tātou anō” o te karanga o te Rēneti, ehara i te mea he whakakāhore i ētahi mea noa iho mā tātou, engari kia whakakāhoretia tō tātou tangata o roto hei pūtahi o ō tātou noho i te ao, me ō tātou aronga nui. Mā te pēnei, ka nonoke tātou ki ō tātou wairua āhuaatua me ō tātou wairua whakamanamana. Me tahuri tātou ki te “tuku”, ehara i te mea ki te tuku i ētahi mea noa iho, engari kia tukuna ngā whakaahua hē mō tātou anō, mō te āhua rānei o te Atua; me te urupare kē ki te tino Atua tūturu, me te tino āhua mō tātou, o te karanga a te Atua. Ka ahu whakawaho tonu te aroha, e rapu ana i te painga o “tētahi atu”.

Ā, ahakoa te hāhā, he uaua, he mokemoke te koraha, ka kitea te tūmanako i te mutunga. Ki te haere tonu tātou ki roto, mā roto hoki i a Hēhu, mā te whirinaki ki a ia, ka puta tātou ki te ao mārama ā tōna wā. Ka kitea hoki pea e tātou he anahera i te ara. Ko te whakawhiwhinga atawhai a Te Atua i roto, i te mutunga rānei o tētahi whakamātautau te huarahi whakamārie a te Atua i a tātou kei te whai i tōna ara, kei te whai i ana hiahia.

WHAKAWHITI WHAKAARO Ā-RŌPŪ

- He aha ia tō tātou koromakinga?
- He pēhea te āhua o tā mātou nonoke ki taua koromakinga?

- He aha kei te āwhina i a tātou i ngā wā o te whakawai me te whakamātautau?
- He aha ētahi o ā tātou tūponotanga ki 'ngā anahera', nāna i homai te tūmanako, nā i tuku kōrero nui mai mō tō tātou noho i te ao nei?

TIROHANGA MOTUHAKE CARITAS

Mō te tini o ngā taiohi o te tuawhenua o Whītī kua wehe atu i te pūnaha kura ōkawa, he ruarua noa ihongā whāinga wāhi o te wā kāinga mō te mahi me te ora. Neke atu i te 40 tau Te Pūtahi Whakangungu Tuawhenua o Tutu e whakaahei ana i ngā taiohi tuawhenua o Whītī kia whai oranga rangatira, nā te whakatairanga i te whiwhinga mahi whaiaro, e whakamahi nei i ngā rawa o ngā whenua tuku iho e wātea ana ki a rātou. Nā te huhua o ngā hōtaka whakangungu, arataki hoki, kua āhei ngā kaimahi o Tutu ki te ārahi i ngā taiohi tuawhenua, i runga i te pūaroha me ngā ahurea tika ā-ahurea, kia tūhono anō ki tō rātou Vanua (whenua tuku iho me ngā tikanga), ki ō rātou whānau me te hapori whānui kē atu hoki.

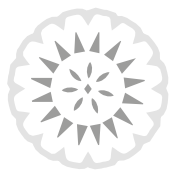
Ko ngā mahi a Caritas i Tutu tētahi tauira o te whakawhānui whakawaho o te aroha, me te whakanoho i ngā mātāpono akoranga pāpori Katorika, o te mana me te tapu o te tangata, me te painga mō te katoa kia puāwai.

FAITH IN ACTION

- Ka toro atu au ki a wai, ka whakarongo hoki ki a wai i tēnei wiki?
- Ka pēhea au e noho tuwhera ai ki te aratakitanga me te Wairua atawhai a te Atua i tēnei wiki?

ĪNOINGA WHAKAMUTUNGA

E te Ariki, kia tahuri mātou ki ā koe, kia mahara mātou kei konei koe me mātou i ngā wā katoa. Homai te kaha me te mātauranga kia noho hei kanohi mōu i ā mātou tūtakitanga ki te tangata i tēnei wiki. Āmene.

WIKI 2: TE RĀTAPU TUARUA O TE RĒNETI

'Aua e wehi'

Nō te hūnga nui whakaharahara o te puia o Hunga Tonga-Hunga Ha'apai te tai āniwhaniwha i te taha, i te 15 Hānuere, ka kitea te pakarutanga mai o te aroha tino nui o Caritas, i aua takiwā, otirā i te ao katoa – kia tutuki ai ngā hiahia o ngā tāngata mō te kai, mō te wai, mō te whare noho mō rātou, me te pūaroa o te tangata. Nā Caritas Tonga i whakarite kohinga kai hei āwhina i te hunga mate āwhina. Kei tēnei whakaahua ka kitea he kohinga kai mai i te pāriha o Lapaha i Nuku'alofa.

ĪNOI HEI WĀHI I TE HUI

E te Ariki, i roto i te Rongopai o tēnei rā, e piki tahi ana mātou i te maunga me koe. Kia noho pūmau mātou ki tōu aroaro, e Hēhu, ki mua hoki i ō mātou hoa i tēnei hui, i tēnei whakawhiti kōrero i tēnei rā anō hoki. Mā te Karaiti tō mātou Ariki. Āmene.

Waiata - Kupu Whakahoki: Waiata 33:4-5, 18-19, 20, 22

Te Whakautu: E te Ariki, hei runga i a mātou tāu mahi tohu; kia rite hoki ki tā mātou tūmanako ki ā koe.

Nō te mea he tika te kupu a te Ariki, ā kei runga i te pono āna mahi katoa. E paingia ana e ia te tika me te whakawā: ki tonu te whenua i te atawhai a te Ariki. **(Te Whakautu)**

Nāna, kei runga i te hunga e wehi ana i ā ia te kanohi o te Ariki, kei te hunga e tūmanako ana ki tāna mahi tohu; Hei whakaora i o ratou wairua kei mate, hei mea i a rātou kia ora i te wā o te hemokai. **(Te Whakautu)**

Kua tatari nei ō tātou wairua ki te Ariki; ko ia tō tātou kaiāwhina, tō tātou whakangūngū rākau. E te Ariki, hei runga i a mātou tāu mahi tohu; kia rite hoki ki tā mātou tūmanako ki ā koe. **(Te Whakautu)**

WHAKAWHITI WHAKAARO Ā-RŌPŪ

I pēhea te āhua te wiki ka hipa ake nei? He aha ngā mea i noho tonu iho ki ā koe, mai i te hui o tērā wiki?

HE PĀNUI MAI I TE RONGOPAI

Tonoa tētahi tangata o te rōpū kia pānui ā-waha i te whiti e whai ake nei, mai i te Paipera, mai i tēnei puka-iti rānei.

He pānui mai i te Rongopai a Matiu 17:1-9

Ā, ka pāhure ngā rā e ono, ka mau a Hēhu ki a Pita, ki a Hēmi rāua ko tōna tēina ko Hoani, na kawea ana rātou e ia ki runga ki tētahi maunga tiketike ki te wāhi motu ke. Ā, ka puta ke tōna āhua i tō rātou aroaro: whiti tonu tōna mata me te rā, mā tonu ōna kākahu me te mārāma. Na, ka kitea e rātou a Mohi rāua ko Iraia e kōrerorero ana ki ā ia. Kātahi ka oho a Pita, ka mea ki a Hēhu, “E te Ariki, he pai kia noho tātou i konei: ki te pai koe, mā mātou e hanga ētahi wharau ki konei kia toru; kia kotahi mōu, kia kotahi mō Mohi, kia kotahi mō Iraia. I ā ia anō e kōrero ana, na ka taumarumarū iho te kapua mārāma i runga i a rātou: na he reo nō te kapua e mea ana, “Ko taku Tama tēnei i aroha ai, ko taku i āhuareka ai; whakarongo ki ā ia. Anō, ka rongo ngā ākongā, ka takoto tāpapa rātou, he nui hoki tō rātou wehi. Na ka haere a Hēhu, ka pā ki a rātou, ka mea, “Whakatika, kaua e wehi”. Ā, no ka ara ake ō rātou kanohi, kāhore he tangata i kitea e rātou, ko Hēhu anake.

Na, i a rātou e heke iho ana i te maunga, ka whakatūpato a Hēhu i a rātou, ka mea, “Kaua e kōrerotia ki te tangata te mea i kitea nei, kia ara ake rā anō te Tama a te tangata i te hunga mate.

I muri i te pānui, me mutu mō te whakaaro mū. Kātahi ka pōwhiri i te hunga i te hui kia whakaputa whakaaro mō tētahi kupu, mō tētahi rerenga nui o te pānui, ki tō rātou whakaaro. Kia taka te rua meneti pōwhiritia tētahi tangata o te rōpū kia pānui anō i te wāhanga o te Rongopai.

TE ĀTA WHAKAARO MŌ TE RONGOPAI

Mai i te koraha o tērā wiki, ka kake tātou i tētahi maunga kia kitea he wāhi o ngā āhuatanga korōria kei mua. Ka whakakitea te korōria o Hēhu, i roto i te ao, i roto i te wā. Ko te maunga te wāhi tohu nui e hono ai a Hēhu ki ētahi o ana tūpuna wairua whakahirahira - ki a Mohi rāua ko Iraia, hei tohu mō te Ture me ngā Poropiti. I whiwhi a Mohi i ngā Whakahau Tekau i runga i Maunga Hinai (Horeb), te wāhi i rongo ai a Iraia i te reo haumārie, iti o te Atua i roto i tētahi ana.

Na, ka kōrero a te Atua ki a Hēhu mā tētahi kapua, i runga i te tihi o tētahi maunga teitei. Ka hunaia te Atua e te kapua, engari ka kitea te Atua mā roto i taua kapua. I ētahi wā, e mea ana ō tātou ngākau kei roto tātou i te kapua - kua “hunaia” te Atua me te oranga, e kore e kitea e tātou. Me pēhea tātou e tū pakari ai ina pā mai ētahi uauatanga, pēnei i te tauwharenga mai o te mamae, o te rironga atu, o te mate hoki? Meāke ka pā ēnei mea ki a Hēhu. Kei hea te Atua, he aha tātou i noho ai i roto i te kohu?

Ko tō tātou urupare pea ki te Atua ehara pea i te mea tino tika, ehara i tāna i hiahia ai. E hiahia ana a Pita ki te waihanga i ētahi tēneti e toru: he hiahia ana ia ki te kapo, ki te whakapūmau i te wā - kia whakatokangia pea, kāore pea e taea ēnei āhuetanga te kākahu ki te kupu.

I ētahi wā, ina kōrero mai te Atua, nā ngā āhuetanga o tō tātou noho, he kaha tonu i ētahi wā - ka matakū tātou. Engari tā te Atua, he whakamanawa i a tātou, he pana whakamua i a tātou. “Whakatika, kaua e wehi.” Ka kōrero mai te Atua mai i te kapua, kua hunaia hoki ia i te kitenga a te tangata. Ka whakakitea te āhua huna me te korōria o te ao kei tua o Hēhu Karaiti, ki ngā Āpōtoro nei, mō te wā poto. Kua oati a Pita rātou ko Hēmi ko Hoani kia nohopuku, tāria te wā tika.

WHAKAWHITI WHAKAARO Ā-RŌPŪ

- Kua tūpono au ki ētahi wheako maunga i aku tūtakitanga ki a Hēhu? Pēhea te pānga mai ki taku noho i te ao nei?
- He pēhea i mōhio ai ki a Hēhu i ana putanga mai ki ahau?
- He pēhea taku tuwhera kia whakahoutia mai au?
- He aha ngā mea e matakū ai ahau?
- He mea ō te Atua e matakū ai ahau? He aha tā te Atua, he whakamārie, he whakamataku rānei i ahau?

TIROHANGA MOTUHAKE CARITAS

Nō te pākarutanga mai o te maunga hū nui whakahirahira o Hunga Tonga-Hunga Ha'apai me te `rai āniwhaniwha i tāoro i ētahi wāhi o Tonga i te 15 Hānuere 2022, ka pōhēhē pea te tangata he tukinga tērā nō te ao wairua. I reira ka tahuri tō mātou hoa kōtui a Caritas Tonga ki te hora tautoko, āwhina ā-kāinga noho ki ngā kāinga me ngā hapori kua tino tukia e tēnei tokotoko rangi nui, mai i te pānga tuatahi, ahakoa ō rātou āwangawanga nui mō ō rātou ake whānau, me te wehi, i te pā tonu mai ōna āhuetanga.

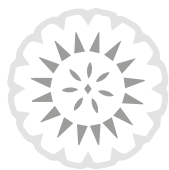
Ahakoa i ētahi wā he uaua kia kite i te Atua i roto i ngā āhuetanga o te wā pēnei i tēnei, ka kōrero mai te Atua ki a tātou mā roto i ngā kupu me ngā mahi a ētahi atu. Nā te noho i te aroākapa o ngā mahi āwhina i ngā hapori i raru i tēnei aituā, ka whakakitea e Caritas Tonga te 'aroha e whakatinanatia ana' (Caritas) nā tā rātou kawē tahi i te piripono ki te whakapono, me ngā hapori e āwhinatia ana e rātou i runga i te ngākau tapatahi.

TE WHAKAPONO E WHAKATINANATIA ANA

- Me pēhea tātou e wehe ai i tētahi wā kia noho i ngā waewae o te Atua ki te inoi i tēnei wiki?
- Ka pēhea tātou e whakapiki ai i tō tātou whāinga take hei karere mō te aroha whakatinanatia ana, o te Atua, i tēnei wiki?

ĪNOINGA WHAKAMUTUNGA

E te Ariki, i a mātou e heke tahi nei i te maunga, tukua kia tautoko mātou tētahi i tētahi, i a mātou e tahuri nei ki te kawē atu i te rongomau, i te tika me te māramatanga ki roto i ngā hapori e mahi tahi nei mātou e tēnei wiki. Āmene.

WIKI 3: TE RĀTAPU TUATORU O TE RĒNETI

“Me inoi i roto i te wairua me te pono”

Ko te kī taurangi a Hēhu, tērā tētahi puna wai, he pukenga wai tōna, mō te oranga tonutanga. He pīkauranga taumaha te rapu wai hauora, kai ora hoki, mā ngā wāhine o Kiripati. E whakahiatotia ana ngā wāhine e te hoa kōtui o Caritas, e Teitoingainga (Te Kotahitanga o ngā Wāhine Māori Katorika) hei whakaea i ngā hiahia o tēnā, o tēnā. Whakatairangatia e rātou te taioranga pai, mā te kai i ngā kai o te takiwā, ā, kawe ai rātou i ngā kupu whakaako ki te hapori whānui.

ĪNOI HEI WĀHI I TE HUI

E te Ariki, i tēnei rā e whakarongo ana mātou k te pūrākau o te wahine i te puna wai. Hēhu, tēnei tā mātou ĭnoi ki ā koe kia whiwhi katoa mātou i tōu wai me tō mātauranga i a mātou e whakawhiti kōrero nei i tēnei rā. Mā te Karaiti tō mātou Ariki. Āmene.

Waiata - Kupu Whakahoki: Waiata 95:1-2, 6-7, 8-9

Te Whakautu: Ki te rongo koutou ki tōna reo āiane, kaua e whakapakeketia ō koutou ngākau.

Tēnā, kia waiata tātou ki te Ariki: kia hari te hāmama ki te kamaka o to tātou whakaoranga.

Kia haere tātou me te whakawhetai atu ki tōna aroaro: kia ngahau hoki ā tātou hīmene ki ā ia. **(Te Whakautu)**

Haere mai tātou, kia koropiko, kia tūohu: kia tukua ngā turi ki te aroaro o te Ariki, o tō tātou Kaihanga.

Ko ia hoki tō tātou Atua; ko tātou tāna iwi e hēpara ai, ngā hipi a tōna ringa. **(Te Whakautu)**

Ki te rongo koutou ki tōna reo āiane.

Kaua e whakapakeketia ō koutou ngākau: kei pērā me o te whakatoinga, me o te rā o te whakamātautauranga i te koraha;

I ahau i whakamātautauria e ō koutou mātua, i āta mōhiohia, i tō rātou kitenga anō hoki i āku mahi. **(Te Whakautu)**

WHAKAWHITI WHAKAARO Ā-RŌPŪ

I pēhea te āhua te wiki ka hipa ake nei? He aha ngā mea i noho tonu iho ki ā koe, mai i te hui o tērā wiki?

HE PĀNUI MAI I TE RONGOPAI

Tonoa tētahi tangata o te rōpū kia pānui ā-waha i te whiti e whai ake nei, mai i te Paipera, mai i tēnei puka-iti rānei.

He pānui mai i te Rongopai a Hoane 4:5-15, 19-26, 39-42

Ā, ka haere ia ki tētahi pā o Hamaria, ko Haika te ingoa, e pātata ana ki te wāhi i hoatu e Hākopa ki tana tama, ki a Hōhepa. Kei reira hoki te puna a Hākopa. Na kua ngenge a Hēhu i te haerenga, heoi noho ana ia ki te taha o te puna: ā meake ko te ono o ngā hāora.

Ka haere mai tētahi wahine o Hamaria ki te utu wai: ka mea a Hēhu ki ā ia, "Homai he wai mōku." Kua riro hoki āna ākonga ki te pā, ki te hoko kai. Na, ko te meatanga a te wahine o Hamaria ki ā ia, "He aha koe, he Hūrai nā koe, ka tono mai ai i te wai i ahau, he wahine nei ahau nō Hamaria? Kāhore hoki e tata ana ngā Hūrai ki ngā Hamaria." Ka whakahoki a Hēhu, ka mea ki ā ia, "Me i mātau koe ki tā te Atua e homai ai, ki tēnei hoki e mea nei ki ā koe, 'Homai he wai mōku; pēnei kua tono koe ki ā ia, ā kua hoatu e ia te wai ora ki ā koe." Ka mea te wahine ki ā ia, "E kara, kāhore au mea hei utu wai, he hōhonu anō te puna: nō hea tēnā wai ora au? He nui oti koe i tō mātou matua, i a Hākopa, i homai ai te puna ki a mātou, inu ana ia i konei, rātou ko āna tamariki, me āna kararehe?" Ka whakahoki a Hēhu, ka mea ki ā ia, "E mate anō i te wai te tangata e inu ana i tēnei wai: Tēnā ko te tangata e inu ana i te wai e hoatu e ahau ki ā ia, e kore ia e mate i te wai ā āke āke; engari te wai e hoatu e ahau ki ā ia, hei puna wai tēnā i roto i ā ia e pupū ake ana, ā te ora tonu rā anō." Ka mea te wahine ki ā ia,

"E kara, homai ki ahau tēnei wai, kei mate ahau i te wai, kei haere mai hoki ki konei rawa utu ai."

Ka mea te wahine ki ā ia, "E kara, e kite ana ahau he poropiti koe. I karakia ō mātou mātua i runga i tēnei maunga; ā e mea ana koutou, ko Hiruhārama te wāhi e tika ai te karakia. Ka mea a Hēhu ki ā ia, "E tai, whakapono ki ahau, meake puta te wā, e kore ai koutou e karakia ki te Matua i runga i tēnei maunga, e kore anō i Hiruhārama. Kāhore koutou e mōhio ki tā koutou e karakia nei: e mātau ana mātou ki tā mātou e

karakia nei; nō ngā Hūrai nei hoki te ora. Otirā meake puta te wā, ā tēnei anō, e karakia ai ngā kaikarakia pono ki te Matua i runga i te wairua, i te pono: e rapu ana hoki te Matua ki te pērā hei karakia ki ā ia. He Wairua te Atua: me karakia hoki ngā kaikarakia ki ā ia i runga i te wairua, i te pono. Ka mea te wahine ki ā ia, “E mātau ana ahau kei te haere mai te Mīhaia, e kiia nei ko te Karaiti, ka tae mai ia, māna ngā mea katoa e kōrero ki a tātou.” Ka mea a Hēhu ki ā ia, “Ko ahau anō ia e kōrero nei ki ā koe.”

Ā he tokomaha ngā Hamari o taua pā i whakapono ki ā ia, mo te kī a te wahine i mea rā, “I kōrerotia mai e ia ki ahau ngā mea katoa i mea ai ahau. Ā, nō ka tae ngā Hamari ki ā ia, ka mea kia noho ia ki a rātou: ā e rua ngā rā i noho ai ia ki reira. Na hira noa ake nga tangata i whakapono, he mea hoki nā tāna kupu; I mea anō ki te wahine,

“Ehara i te mea nā tāu kupu i whakapono ai mātou ināianei: kua rongorongo nei hoki mātou āke, ā ka mātau, ko te Karaiti pu tēnei, ko te Kaiwhakaora o te ao.”

I muri i te pānui, me mutu mō te whakaaro mū. Kātahi ka pōwhiri i te hunga i te hui kia whakaputa whakaaro mō tētahi kupu, mō tētahi rerenga nui o te pānui, ki tō rātou whakaaro. Kia taka te rua meneti pōwhiritia tētahi tangata o te rōpū kia pānui anō i te wāhanga o te Rongopai.

TE ĀTA WHAKAARO MŌ TE RONGOPAI

Kua tata atu tātou ki te tuahiwi o tō tātou hīkoi o te Rēneti. Ka tae ki te taumata, ka noho a Hēhu i te taha o te puna wai, kua ngenge hoki i te haerenga. Hei tohu te wai, hei tohu hoki te puna.

He mea taketake te wai mō te ora o te tangata, engari he wā anō ka noho hei tuma mō te ora. Kei te puta mai ētahi tuma nui mō ngā puna wai, mō te toha wai hoki mō te inu me ērā atu hiahia, i roto i ēnei rā o te panonitanga āhuarangi. Kei te kitea hoki e tātou ētahi atu āhukatanga ua tātā, me te waipuke, tae atu ki te tauraki nui.

Engari he hira atu tēnei wai o te pūrākau i te wai inu noa. E tohu atu ana a Hēhu ki tētahi puna wai ora, he hōhonu kē atu te puna, inā hoki, he puna wairua. Kua paiheretia, kua rānga tahitia ngā ahurea, kua taupatupatu ngā ahurea mō te ‘wāhi tika’ mō te karakia a te tangata.

Ka uru a Hēhu ki te mōrearea nui, nā te kōrero tahi ki te wahine nō Hamaria, ahakoa he wahine kua āhua peia atu e tōna ake hapori (ka tae takitahi ki te puna wai i te pouputanga o te rā). Ka haukoti a Hēhu i ngā tauārai o te momo iwi, o te momo ira, me te rangatiratanga kia kitea te mea tino pono, me te whakaute, te whakapūmau hoki i te rangatiratanga o te wahine. He whakapikinga mana te āhua o te noho tahi nei, tētahi i tētahi.

Ko te karere a Hēhu ki te tangata takitahi: ko te wahine i te puna wai, ko tōna hapori hoki - otirā mō te ao katoa. I a Hēhu e kī ana “ko te oranga tonutanga i takea mai i ngā Hūrai”, e tīwhiri ana ia me tahuri ngā Hūrai ki te kake ki tua atu o tō rātou māramatanga ki te karakia, ki tētahi mea nui kē atu: “Otirā meāke puta te wā... he wairua te Atua, e karakia ai ngā kaikarakia pono ki te Matua i runga i te wairua, i te pono.”

WHAKAWHITI WHAKAARO Ā-RŌPŪ

- He tāngata, he rōpū, he uaua tā mātou whakaae atu, tā tātou mārama atu ki a rātou?
- Ko wai mai te hunga tū ki waho i tō mātou hapori? (Hāhi, kura, takiwā tāone, whenua)
- He aha ngā mea āwhina i ā au kia toro ki tua o ēnei tauārai, pēnei me Hēhu?
- He pēhea te homai a Hēhu i te wai ora ki ahau?
- Me pēhea taku tū hei wai ora ki ētahi atu?

TIROHANGA MOTUHAKE CARITAS

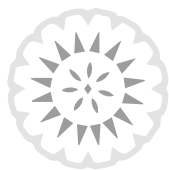
He ngāwari noa i Aotearoa te wareware i te wātea noa mai o te wai māori - i ngā whenua takoto pāpaku pēnei i Kiripati ko te korenga o ngā pūkaki me ngā awa, me te pūrenatanga mai o te paringa wai tai kua ruarua kē atu ngā puna wai pai, kua taumaha rawa te utu o ngā kai hauora mō te tangata. Kāti, nā tā mātou hōtaka o Kiribati Health Champions, e mahi ana tō mātou hoa kōtui o Kiripati, a Teitoingainga, ki te whakaheke i te kino o ngā kai mā te tangata, kia tunu hoki i ētahi o ngā huawhenua e wātea ana i te takiwā. Ko tā tēnei mahi he whakaheke i te pikinga o ngā tahumāero ehara i te mate tukutuku pēnei i ngā māuiui o te manawa, o ngā pūkahukahu, me te mate huka, ā, he whakaora hoki i te mōhiotanga kua ngaro nā te whakahoutanga o ngā tikanga tawhito, me te kawē mai o ngā kai ngāwari te utu, iti noa nei te painga karori.

TE WHAKAPONO E WHAKATINANATIA ANA

- Ka toro atu au ki ā koe i tēnei wiki, he tangata e kore au e tūtaki ki ā ia i te nuinga o ngā wiki?
- Me pēhea taku hāpai i te tapu o te ao i hangaia, otirā, me aro nui ki te wai ora?

ĪNOINGA WHAKAMUTUNGA

E te Ariki, nāu i haukoti i wehewehe ngā tauārai, kei te hiahia hoki koe ki rongō te katoa i tō rangimārie, i tō pono me tō aroha. Kia rongō mātou ki ētahi atu, i a mātou e tūpono nei ki ngā tāngata kī i roto i tā mātou wiki. Āmene.

WIKI 4: TE RĀTAPU TUAWHĀ O TE RĒNETI

“Kua meinga e ia ōku kanohi kia kite”

E ako ana Te Kairuruku Kaupapa o Caritas, a Rachel Harrison mō te whakangaku niu (kokonati) mai i ngā mema o te rōpū Hafoti e noho ana i Liquisa, Timorete.

ĪNOI HEI WĀHI I TE HUI

E te Ariki, i tēnei rā e whakarongo ana mātou ki te pūrākau mō te tangata kāpō. E te Ariki, meinga ō mātou kanohi kia kite i ngā mea e hiahia ana koe kia kitea, homai hoki he mātauranga nui ki a mātou i ā mātou whakawhiti kōrero, karakia hoki i tēnei rā. Tēnei te tāpae īnoi atu ki a koe Mā te Karaiti tō mātou Ariki. Āmene.

Waiata – Kupu Whakahoki: Waiata 23:1-3A, 3B-4, 5, 6

Te Whakautu: Ko te Ariki tōku hēpara; e kore ahau e hapa.

Ko ia hei mea kia takoto ahau ki ngā wāhi tarutaru hou: e ārahi ana ia i ahau ki te taha o ngā wai āta rere.

Ko ia hei whakahoki ake i tōku wairua: e ārahi ana ia i ahau i ngā ara o te tika, he whakaaro ki tōna ingoa. **(Te Whakautu)**

Āe, ahakoa haere ahau i te awaawa o te ātārangi o te mate, kāhore he kino e wehi ai ahau: nō te mea kei tōku taha koe; ko tāu rākau, ko tāu tokotoko, ko ēnā hei orange ngākau mōku. **(Te Whakautu)**

E taka ana e koe he tēpu ki tōku aroaro i te tirohanga a ōku hoariri, e whakawahia ana e koe tōku matenga ki te hinu, pūrena tonu taku kapu. **(Te Whakautu)**

He pono e aru i ahau te pai me te atawhai i ngā rā katoa e ora ai ahau, ā ka noho ahau ki te whare o te Ariki āke tonu atu. **(Te Whakautu)**

WHAKAWHITI WHAKAARO Ā-RŌPŪ

I pēhea te āhua te wiki ka hipa ake nei? He aha ngā mea i noho tonu iho ki ā koe, mai i te hui o tērā wiki?

HE PĀNUI MAI I TE RONGOPAI

Tonoa tētahi tangata o te rōpū kia pānui ā-waha i te whiti e whai ake nei, mai i te Paipera, mai i tēnei puka-iti rānei.

He pānui mai i te Rongopai a Hoane 9:1-3, 6-9, 13-17, 30-38

Na, i a Hēhu e haere ana, ka kite ia i tētahi tangata i matapō, nō tōna whanautanga mai anō. Na ka ui ana ākongā ki ā ia, ka mea, “E te Kaiwhakaako, ko wai i hara, ko tēnei, ko ōna mātua rānei, i whānau matapō ai ia?” Ka whakahokia e Hēhu, “Ehara i te mea ko tēnei kua hara, ko ōna mātua rānei: engari kia ai ai ia hei whakakitenga mō ngā mahi a te Atua. Ka mutu ēnei kōrero āna, ka tuwha ia ki te whenua, ā pokepokea

ana tētahi paru ki te huware, pania atu ana te paru ki ngā kanohi o te matapō, nā ka mea ki ā ia, “Haere ki te horoi ki te kaukauranga i Hiroama” (ko Tono te whakamāoritanga). Na haere ana ia, horoi ana, ā hoki titiro ana mai. Na ka mea ngā tāngata e noho tata ana, rātou ko ngā tāngata i kite i tōna matapōtanga i mua, “Ehara ia nei tēnei i taua tangata i noho rā, i tonu mea rā māna?” Ka mea ētahi, “Ko ia tēnei”, ko ētahi i mea, “Kāhore, engari rite tonu ki ā ia te āhua.” Ka mea ia, “Ko ahau ra ia.”

Ka kawea atu ki ngā Pārihi taua tangata i matapō i mua rā. Na nō te hāpati i pokepokea ai e Hēhu te paru, i meinga ai ōna kanohi kia kite. Na ka ui anō ngā Pārihi ki a ia, ki te pēhea i kite ai ia. Ka mea ia ki a rātou, “I pania e ia he paru ki ōku kanohi, na horoi ana ahau, kite ana. Na ka mea ētahi o ngā Pārihi, “Ehara tēnei i te tangata nā te Atua, kāhore nei hoki e whakarite i te hāpati.” Ina mea ētahi, “Mā te aha e taea ai ēnei merekara e te tangata hara?” Na ka wehewehea rātou. Ka mea anō ratou ki te matapō, “E pēhea ana koe ki ā ia, ki tana meatanga i ōu kanohi kia kite?” Ka mea ia, “He poropiti ia.”

Na ka whakahoki taua tangata, ka mea ki a rātou, “Ha! He mea whakamiharo rā tēnei, kāhore koutou i mātau ki tōna wāhi i haere mai ai, otirā kua meinga e ia ōku kanohi kia kite. E mātau ana rā tātou, e kore te Atua e whakarongo ki ngā tāngata hara: tēnā ki te mea he tangata karakia tētahi ki te Atua, he mea i tāna e pai ai, ka whakarongo ia ki ā ia. Kāhore rawa i rangona nō te timatanga rā anō o te ao, i whakatirohia e tētahi ngā kanohi o te tangata i whānau matapō. Ki te mea kihai i puta mai tēnei tangata i te Atua, e kore e taea e ia tētahi mea.” Na ka whakahoki rātou, ka mea ki ā ia,

“I whānau pū koe i roto i ngā hara, ko koe rānei hei whakaako i a mātou?” Na peia ana ia e rātou ki waho.

I rongu a Hēhu kua oti ia te pei e rātou ki waho; ā, i tona kitenga i ā ia, ka mea ki ā ia, “E whakapono ana rānei koe ki te Tama a te Atua? Ka

whakahoki ia, ka mea, “Ko wai ia, e te Ariki, kia whakapono ai ahau ki ā ia?” Ka mea a Hēhu ki ā ia, “Kua kite koe i ā ia, ko ia hoki tēnei e kōrero nei ki ā koe. Na ko tāna meatanga, “E te Ariki, e whakapono ana ahau.” Na koropiko ana ia ki ā ia.

I muri i te pānui, me mutu mō te whakaaro mū. Kātahi ka pōwhiri i te hunga i te hui kia whakaputa whakaaro mō tētahi kupu, mō tētahi rerenga nui o te pānui, ki tō rātou whakaaro. Kia taka te rua meneti pōwhiritia tētahi tangata o te rōpū kia pānui anō i te wāhanga o te Rongopai.

TE ĀTA WHAKAARO MŌ TE RONGOPAI

E hīkoi ana a Hēhu, me tana hiahia kia whakaorangia he tangata kāpō, ehara i te mea, mōna ake anō, engari “kia ai ia hei whakakitenga mō ngā mahi a te Atua” hei kanohi mō ētahi atu, tae atu ki te hunga kāpō ā-wairua, e whakakeke nei ki te kite. Ina tuku tātou i a Hēhu kia mea i ō tātou whatu kia kitea, kātahi ka kitea te āhua tūturu o ngā mea katoa.

Ko Hoani te te Rongopai matakite ā-wairua o ngā Rongopai, e hono ana i ngā mea ōkiko ki te tūturutanga o Hēhu. I tēnei pānuitanga, kua tūhonotia te wai ki te iriiri, ka horoi atu i te hara, ka honoa hoki te paru ki te hanganga o te tangata mai i te oneone. I te timatatanga ka hangaia te mārama i te pōuri, te tangata i te puehu o te oneone.

Ka werohia hoki e Hēhu ngā tāngata o aua wā mō te āhua o te hara, kia tupu hoki tō rātou māramatanga. Ki ā ia, ehara i te hara o te tangata me ōna mātua. Ko te hara he kupu mō te pupuru a te tangata i tōna kāpōtanga, he huri tuarā ki te āhua o Hēhu, he whakakāhore i te ara o te pono. Ko te akoranga a Hēhu, kei roto te hara i te ao, engari, mā tātou anō e kōwhiri ka pēhea tā tātou urupare ki te hara, me te whakawai, mā te huri atu me te whakawhirinaki ki a Hēhu Karaiti, kua takahia noatia atu tēnei ara, i mua i a tātou. Ehara i te mea kua whakaritea te ara mā tātou kia noho hei hua, hei taunga rānei o ngā hara, o ngā hē rānei o ō tātou tūpuna.

Ka kōrero hāngai te tangata kāpō i te pono ki ngā Pārihi, mō ngā mea kua āta tūponotia e ia. Mō te tini noa, ka taea e te hunga rawakore te kōrero pono mō ngā mea kua pā ki a rātou, me ngā hē o te porihanga nui. Ka riro mā rātou e hura ngā mahi teka me te arero rua o ngā kaiarataki wairua, whakapono, tōrangapū hoki e anga ana ki te tiaki i ō rātou tūranga, me te wareware ki te mahi mō te rangatiratanga o te Atua, me te painga o te katoa.

WHAKAWHITI WHAKAARO Ā-RŌPŪ

- He aha ngā whanonga pono e tino matakerepō nei tō tātou porihanga?
- He pēhea tātou e noho ai hei tohu tūmanako mō ētahi atu?

TIROHANGA MOTUHAKE CARITAS

I whakatūria e tō mātou hoa kōtui i Timoro ki te Rāwhiti, e te Hamahon Feto Timor (HAFOTI) tētahi korowai mō ngā “wāhine o Timoro” hei urupare ki ngā tūkinotanga a te ope hōia i te Initonīhia i te iwi o Timoro, otirā ki ngā wāhine, taea noatia te tau o te tukunga i te mana motuhake i te tau 2022. Nā ngā mahi pai a HAFOTI kua āhei te tini o ngā wāhine o te tuawhenua ki te kimi oranga rangatira mō rātou i roto i te 20 ka hipa ake nei. Nā konei kua tupu tō rātou mana motuhake ā-ōhanga, te māia ā-pāpori, ā-hapori hoki, me ngā pūkenga hautū tikanga. Ko te tini o ēnei mahi he tāpiri painga ki ngā rawa o ēnei wāhine i ō rātou hapori, pēnei i te wātea mai o te whenua, o ngā mārā kai, o ngā toi ā-ringa, me te whakaahei i a rātou kia tū hei kaiwhakahaere umanga iti. I muri i ēnei wā tino pouri o ngā tau katoa o Timorete, e kawea ana e HAFOTI te māramatanga ki ngā oranga o ēnei wāhine o Timorete, ki ō rātou whānau, hapori hoki.

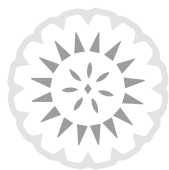

TE WHAKAPONO E WHAKATINANATIA ANA

- He tangata i roto i tō ao, i ō mahara, kua tae ki te wā kia whakapā atu ki ā ia?
- He pēhea au e āta whakapiki ai i taku māramatanga ki ngā tāngata whakaraerae i tōku takiwā noho, hāpori hoki?

ĪNOINGA WHAKAMUTUNGA

E te Ariki, homai he māramatanga kia āta kite i te ao huri noa i a mātou. Whakakitea mai ki a mātou ngā hiahia o te hunga whakaraerae i ō mātou ake whatunga hāpori i roto i te wiki e tū mai nei. Āmene.

WIKI 5: TE RĀTAPU TUARIMA O TE RĒNETI

“Ko ahau te huarahi, te pono me te ora”

Mā ngā mahi taitara whenua a te hoa kōtui a Caritas, a Development and Partnership in Action, ka puta he oranga hou mā ngā iwi taketake i te taha o Kamapōtia - mā te ū ki te purutanga whenua o ō rātou whenua tuku iho.

ĪNOI HEI WĀHI I TE HUI

E te Ariki, i tēnei rā, ka tohaina e tātou te pūrākau mō Raharuhi, mō Māta me Meri. Kia rongo tātou i a Hēhu e karanga nei i a mātou ki te ora, he tangata manahau i roto i tana koromakinga. Mā te Karaiti tō mātou Ariki. Āmene.

Waiata - Kupu Whakahoki: Waiata 130: 1-2, 3-4, 5-6, 7-8

Te Whakautu: I karanga ahau ki ā koe, e te Ariki, i roto i ngā hōhonu.

I karanga ahau ki ā koe, e te Ariki, i roto ngā hōhonu.

E te Ariki, whakarongo mai ki tōku reo: kia anga mai ōu taringa ki tōku reo
inoi. **(Te Whakautu)**

Me i maharatia e koe ngā kino, e te Ariki, ko wai, e te Ariki, e tū?

Otirā he muru hara tāu, e wehingia ai koe. **(Te Whakautu)**

E tatari ana ahau ki te Ariki; e tatari ana tōku wairua: e tūmanako ana hoki
ahau ki tāna kupu.

Ko te taringa o tōku wairua i te Ariki nui atu i tō te hunga e whanga ana ki
te ata; āe, i tō te hunga e whanga ana ki te ata. **(Te Whakautu)**

E Iharāira, kia tūmanako ki te Ariki, kei te Ariki hoki te mahi tohu, ā kei ā ia
te hokonga nui.

Ā, māna a Iharāira e hoko i roto i ōna he katoa. **(Te Whakautu)**

WHAKAWHITI WHAKAARO Ā-RŌPŪ

I pēhea te āhua te wiki ka hipa ake nei? He aha ngā mea i noho tonu iho ki
ā koe, mai i te hui o tērā wiki?

HE PĀNUI MAI I TE RONGOPAI

*Tonoa tētahi tangata o te rōpū kia pānui ā-waha i te whiti e whai ake nei, mai
i te Paipera, mai i tēnei puka-iti rānei.*

He pānui mai i te Rongopai a Hoane 11:3-7, 17, 20-27, 32-45

Na ka tono tāngata ngā tuāhine ki ā ia, ka mea, E te Ariki, tēnei kei te mate
tāu tangata e aroha nei. I te rongonga ia o Hēhu, ka mea ia, “Ehara tēnei
i te mate e mate rawa ai ia, engari hei mea mō te korōria o te Atua; mā
tēnei hoki ka whai korōria ai te Tama a te Atua. Na i aroha a Hēhu ki a Mata
rāua ko tōna teina, ki a Raharuhi hoki. Ā, no ka rongonga ia ki tōna matenga,

e rua ōna rā i noho ai ki taua wāhi rā anō. Muri iho i tēnei ka mea ia ki āna ākongā, “Tātou ka haere anō ki Huria. Heoi, i te taenga atu o Hēhu, rokohanga atu kua whā kē ōna rā i roto i te urupā.

Ā, nō te rongonga o Māta, tēnā a Hēhu te haere mai nā, ka whakatau i ā ia: ko Meri ia i noho i roto i te whare. Na ka mea a Māta ki a Hēhu, “E te Ariki, me i konei koe, kihai i mate toku tungane. Heoi e mātau nei anō ahau, ko tāu e īnoi ai ki te Atua, e homai e te Atua ki a koe.” Ka mea a Hēhu ki ā ia, “E ara anō tōu tungāne”. Ka mea a Māta ki ā ia, “E mātau ana ahau e ara anō ia i te aranga ā te rā whakamutunga.” Ka mea a Hēhu ki ā ia, “Ko ahau te aranga, te ora; ko ia e whakapono ana ki ahau, ahakoa kua mate, e ora anō: E kore anō e mate āke āke ngā tāngata katoa e ora ana, e whakapono ana ki ahau. E whakapono ana rānei koe ki tēnei?” Ka mea ia ki ā ia, “Āe, e te Ariki: e whakapono ana ahau, ko te Karaiti koe, ko te Tama a te Atua, e haere mai ana ki te ao.

A, nō ka tae a Meri ki te wāhi kei reira nei a Hēhu, ka kite i ā ia, ka takoto ki ōna waewae, ka mea ki ā ia, “E te Ariki, me i konei koe, kihai i mate tōku tungane.” Ā, nō ka kite a Hēhu i ā ia e tangi ana, i ngā Hurai hoki i haere tahi me ia e tangi ana, ka ngunguru ia, ara tōna wairua, ka kōingo. Ka mea, “I whakatakotoria ia e koutou ki hea?” Ka mea rātou ki ā ia, “E te Ariki, haere mai kia kite.” Tangi ana a Hēhu. Na ka mea ngā Hurai, “Nāna, tōna aroha ki ā ia!” Na ka mea ētahi o rātou, “Kāhore rānei i taea e tēnei tangata, nāna nei i whakatitiro ngā kanohi o te matapō, te mea i tēnei tangata hoki kia kua e mate?”

Na ka ngunguru anō a Hēhu i roto i ā ia, ka haere ki te urupā. He ana ia, kua oti te pā ki te kohatu. Ka mea a Hēhu, “Tangohia atu e koutou te kohatu.” Ka mea ki ā ia a Mata tuahine o te tupāpaku, “E te Ariki, kua piro noa ake ia: ko tona po whā hoki tēnei.” Ano rā ko Hēhu ki ā ia,

“Kihai koia ahau i mea ki ā koe, “Ki te whakapono koe, e kite koe i te kororia o te Atua?” Na ka tangohia e rātou te kohatu i te wāhi i takoto ai

te tupāpaku. Na ka ara ake ngā kanohi o Hēhu, ka mea ia, “E Pā, ko taku whakawhetai tēnei ki ā koe, mōu i whakarongo ki ahau. I mahara anō ahau e rongō tonu ana koe ki ahau: heoi he whakaaro ki te hunga e tu mai nei i korero ai ahau, kia whakapono ai rātou, nāu ahau i tonu mai.” Ā, nō ka pēnei tāna kī, he nui tōna reo ki te karanga,

“E Raharuhi, puta mai.” Na ko te putanga mai o te tupāpaku, he mea here ngā ringa me ngā waewae ki ngā tākai: he mea tākai tōna mata ki te tauera. Ka mea a Hēhu ki a rātou, “Wetekia, tukua kia haere.”

Na he tokomaha ngā Hurai i haere nei ki a Meri, ā, i to rātou kitenga i ngā mea i mea ai a Hēhu, ka whakapono ki ā ia.

I muri i te pānui, me mutu mō te whakaaro mū. Kātahi ka pōwhiri i te hunga i te hui kia whakaputa whakaaro mō tētahi kupu, mō tētahi rerenga nui o te pānui, ki tō rātou whakaaro. Kia taka te rua meneti pōwhiritia tētahi tangata o te rōpū kia pānui anō i te wāhanga o te Rongopai.

TE ĀTA WHAKAARO MŌ TE RONGOPAI

He mea nui te kamakama me te korōria o te Atua i tēnei pānuitanga Rongopai. Ka rongō a Hēhu kei te māuiui a Raharuhi, heoi anō, ka tatari mō te rua rā, kātahi ka haere, engari kua mate kē a Raharuhi. Ko tā Hēhu he kawē mai i te ora i roto i te mate, me tāna tohu atu ki tētahi ao hōhonu kē atu, i muri i te mate me te mamae. Ko te mea hira katoa ko te korōria o te Atua.

Ka kitea hoki te āhua tangata o Hēhu. Ka huri hei tangata kia rongō tūturu ia i tēnei taha, kia rongō i te mamae nui. I roto i tana āhua tangata, me ō ana kaitautoko, te hunga whakapono ki ā ia - ka kitea he Atua atawhai pūmau i te tangata. E aroha ana ia ki ā na hoa me tana whānau. Ahakoa mamae te tangata, ahakoa ka mate, kei reira ia mō tātou. I roto anō i te aroha a Hēhu, ka kitea e tātou he rongonga aroha, tūmanako hoki, e puea ake ana.

I tēnei wāhanga o tōna noho i te ao nei, kua tīmata ngā whakatumatuma mate ki a Hēhu. I ā ia e whakaora nei i tētahi tangata, kua pāhekeheke tōna ake noho. Ka puta mai ko te tāpae oranga me te aroha ki mua rawa.

He rerekē ngā urupare a Māta me Meri, kei tēnā tāna urupare, kei tēnā tāna, (ahakoa te kōhete ngātahi a te tokorua i a ia: “E te Ariki, me i konei koe, kīhai i mate tōku tungāne.”) Kei tēnā, kei tēnā tāna ake whakautu - ehara i te mea he whakautu tika, he whakautu hē, mō ngā āhuetanga katoa. Ka haere a Māta, wahine marae, pukumahi hoki ki te pōwhiri ki a Hēhu. Ka noho tonu a Meri, wahine pūaroa, ki te tangi i tōna mate. Heoi anō, nō tana tūtakitanga ki a Hēhu, ka pakaru mai tōna pūaroa (“ka ngunguru ia, ara tona wairua”) engari nā reira hoki ka kitea tana mahi pakari, whakaoti take - he whakamana i te tangata (ahakoa te hunga kua mate) kia whakapono, kia whakatutukitia ngā mea mutunga mai o te uaua: “Tangohia atu e koutou te kōhatu.” Kātahi ka karanga, “E Rararuhi, puta mai”. E karangatia ana hoki tātou kia whakatinana i te aroha - me tū tātou hei tāngata pukumahi i tō tātou hīkoi ake, ahakoa moroitia noa, mahi iti noa.

Ka whakatakotoria e Hēhu tana oranga hei hua o tana aroha ki a tātou. Ka karanga te reo o Hēhu ki a Raharuhi, ka hoki mai ki te ora, ahakoa pēhea ā tātou mahi i mua, ahakoa pēhea te “mate” o roto i a tātou.

WHAKAWHITI WHAKAARO Ā-RŌPŪ

- He pēhea tātou i rongohia ai i te mate, me te pikinga anō i te mate ki te ora, i ō tātou hīkoi i te ao nei?
- He pēhea taku rongohia i te aroha, tautiaki a Hēhu ki ahau tonu anō?
- I ngā rā o te raruraru, ka urupare ko taku upoko, ko taku ngākau rānei i te tuatahi?
- He pēhea taku tūtaki ki a Hēhu i ēnei wā uaua?
- He pēhea te āwhina o taku whakapono ki ahau i roto i ēnei wā uaua?

TIROHANGA MOTUHAKE CARITAS

He maha ngā tau kāore i kitea, kāore i whakamanaia ngā iwi taketake o Kamapōtia (te hunga Khmer-Loeu) e te iwi nui (Khmer) i tēnei whenua. Me kī pea, kua 'mate' ina tirohia e te porihanga huri noa i a rātou, engari e ora tonu ana hei hapori mohoa o i roto i ō rātou kāinga ake, puni ake i ngā whenua tuku iho, tata tonu ki ngā taupā o Kamapōtia.

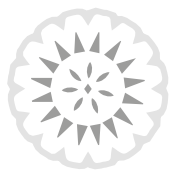
Kua mahi nui tō mātou hoa kōtui, a Development and Partnership in Action (DPA) me ngā mana ā-rohe, ā-motu hoki ki te whakapūmau i ngā taitara whenua o ngā hapori Khmer-loeu, e noho mōrearea nei i ngā kōkiri a ngā kaituatua rākau ture kore me te hunga apu whenua, e ngaro nei te tini ō rātou whenua i ngā wā katoa. I taea tēnei nā te whakamahi i ngā mātauranga nui mō te whakamahi whenua kia toitū, me te whakamahi rawa taiao o aua iwi. Nā te pūmautanga o ō rātou whenua, ka taea e ngā iwi Khmer-Loeu te noho ora tonu, taurikura tonu, kua kore e wehi i runga i te āwangawanga ka ngaro ō rātou tikanga noho tuku iho, waihoki te whenua, te ūkaipō o ngā whakatupuranga maha.

TE WHAKAPONO E WHAKATINANATIA ANA

- He aha ngā mahi ka mahia e ahau i tēnei wiki hei whakaora i tētahi tangata?

ĪNOINGA WHAKAMUTUNGA

E te Ariki, Hēhu, kāore koe i wehi ki te whakaatu i tō aroha here-kore ki te tangata, ki te tū pāhekeheke rānei. Tukua mai mā tō mātou whakapono ki ā koe mātou hei whakaoho, kia whakatinana i te aroha tētahi ki tētahi, i tēnei ao takarepa, pakaru hoki. Āmene.

WIKI 6: TE RĀ TAPU O NGĀ MANGA - TE MAMAETANGA O KARAITI

“He pono, ko te Tama a te Atua tēnei tangata.”

Te hīkoi tahi i te huarahi: E hīkoi tahi ana te Kairuruku Kaupapa Mātāmua o Caritas a Phil Brass me Brother Sefo i te Pūtahi Whakangungu Tuawhenua o Tutu i Whītī, e whakangungu nei, e arataki nei i ngā taiohi tāne, wāhine hoki mō te mahi ahuwahenua rarata ki te āhuarangi, me ngā pūkenga mō te noho i te ao.

ĪNOI HEI WĀHI I TE HUI

E te Ariki, tukua mai mātou kia whai i ā koe i tēnei wiki nui o tō whakamamaetanga. Tukua kia arahina mātou e ngā reo ka rangona e mātou kia tū hei tangata pūaroa i roto i te ao, e matewai ana ki te pūaroa me te aroha noa. Mā te Karaiti tō mātou Ariki. Āmene.

Waiata - Kupu Whakahoki: Waiata 22: 8-9, 17-18, 19-20, 23-24

Te Whakautu: E tōku Atua, e tōku Atua, he aha koe i whakarere ai i ahau?

Tukua atu koe ki te Ariki, māna ia e whakaora: māna ia e whakaora, e pai ana hoki ia ki ā ia.

Nāu ia ahau i whakawhānau mai i roto i te kōpu, i mea hoki kia tumanako, i ahau i ngā u o tōku whaea. **(Te Whakautu)**

E taea e ahau te tatau ōku iwi katoa: e titiro mai ana rātou, e matakitaki ana ki ahau.

E wehewehea ana ōku kākahu mō rātou, e maka rota ana mō tōku weruweru. **(Te Whakautu)**

Kaua rā ia koe e matara atu, e te Ariki; e tōku kaha, hohoro mai hei āwhina mōku.

Whakaorangia tōku wairua i te hoari, taku hoki e matenui nei i te kuri. **(Te Whakautu)**

E te hunga e wehi ana ki a te Ariki, whakamoemiti ki ā ia; whakakorōriatia ia, e te uri katoa o Hākopa, kia wehi hoki ki ā ia, e te uri katoa o Iharāira. Kīhai hoki ia i whakahāwea, kīhai i whakarihariha ki te auē o te ngākau mamae; kīhai anō i huna i tōna mata ki ā ia, engari i tāna karangatanga ki ā ia i whakarongo ia. **(Te Whakautu)**

WHAKAWHITI WHAKAARO Ā-RŌPŪ

I pēhea te āhua te wiki ka hipa ake nei? He aha ngā mea i noho tonu iho ki a koe, mai i te hui o tērā wiki? He aha ō whakaaro mō tō hīkoi i te wā o te Rēneti i a tātou e takahi nei ki roto i te Wiki Tapu?

HE PĀNUI MAI I TE RONGOPAI

Ka pānuitia ngā kōrero katoa mō te Mamaenui o te Karaiti (Matiu 26:14-27:66) i Te Rā Tapu o ngā Manga. Kua kōwhiria he pokanga iti mō tēnei kaupapa, heoi anō, ka taea te kimi wāhanga kē mai i te Mamaetanga, te pānui rānei i te Pukapuka Tapu katoa o te Mamaetanga i te Paipera.

Tonoa tētahi tangata o te rōpū kia pānui ā-waha i te whiti e whai ake nei, mai i te Paipera, mai i tēnei puka-iti rānei.

He pānui mai i te Rongopai a Matiu 27: 45-54

Na ka pōuri a runga katoa o te whenua, nō te ono o ngā hāora a taea noatia te iwa o ngā hāora. Ā, ka tata ki te iwa o ngā hāora, ka karanga a Hēhu, he nui te reo, ka mea, “Eri, Eri, rama hapakatani? Arā, e tōku Atua, e tōku Atua, he aha koe i whakarere ai i ahau?”

I te rongonga o ētahi o te hunga e tū ana i reira, ka mea, “E karanga ana te tangata nei ki a Iraia.” Na kua rere tētahi o rātou, kua mau ki te hautai, whakakiia ana ki te winika, ā whakanohoia ana ki runga ki te kākaho, whakainumia ana māna. Ka mea tētahi atu, “Kāti, kia kite tātou e haere mai rānei a Iraia ki te whakaora i ā ia.”

Katahi ka ūmere anō a Hēhu me te reo hāmama, na i tuku i ā ia i tōna hā whakamutunga. Na ka wāhia te ārai o te whare tapu i waenganui pū, mai i runga, ā ki raro: ka rū te whenua, pakaru ana ngā kāmaka; Ko ngā urupā tuwhera kau; ā he maha ngā tinana o te hunga tapu kua moe i ara mai; Ko te putanga ake i ngā urupā i muri iho o tōna aranga mai, haere ana ki roto ki te pā tapu, ā he tokomaha te hunga i kite i a rātou.

Na, i te kitenga o te keneturio rātou ko ona hoa tiaki i a Hēhu i te rū, i ngā mea anō i meatia, nui atu tō rātou wehi, ka mea, “He pono ko te Tama tēnei a te Atua!” karanga ano a Hēhu, he nui te reo, ā tuku atu ana i tōna wairua.

I muri i te pānui, me mutu mō te whakaaro mū. Kātahi ka pōwhiri i te hunga i te hui kia whakaputa whakaaro mō tētahi kupu, mō tētahi rerenga nui o te pānui, ki tō rātou whakaaro. Kia taka te rua meneti pōwhiritia tētahi tangata o te rōpū kia pānui anō i te wāhanga o te Rongopai.

TE ĀTA WHAKAARO MŌ TE RONGOPAI

He pōwhiri tēnei mea te Wiki Tapu kia whai wāhi tātou katoa ki te Mamaetanga o te Karaiti, me tana aroha tūturu mō tātou. E whakarongo ana tātou ki te reo motuhenga o te Atua, te wero kia whakapono tātou ki te reo e mōhio ana tātou e hiahiatia ana e tātou, me te waiho i ngā pōreareatanga, me te hunga kawē kē i ō tātou ngākau ki ngā ara, “ehara i ngā ara a te Atua, nā te tangata kē.” Ka pēhea tā tātou whai i te Karaiti i tēnei wiki?

I te Rongopai, kua pōuri katoa te wā, kua taunu te tangata, kāore e whakapono ki a Hēhu, kei te kawea te ngākau o Ponotio Pirato e te minenga, kua mate hoki te Atua. Engari ka pakari mai te māramatanga o te wairua i roto i te pōuri, ahakoa i te ngū o Hēhu i mua i ōna kaiwhakapae.

Kua tutuki ngā mea katoa, te tihi o ngā tāhuhu kōrero o te oranga tangata, kua tutuki ngā mea katoa i tūmanakotia, i kīa taurangitia i mua. Otirā, ahakoa ēnei mea katoa, ko te tangata ehara i te Hūrai, ko te Kenetūrio, te tangata nāna i whakatauki “He pono, ko te Tama a te Atua tēnei tangata.” Ehara tēnei i te matenga o te tangata hara, engari te matenga o te Atua - mō tātou.

Ka ahatia te rama o te Ao i tēnei haerenga? Ka kitea e tātou te puritanga o Hēhu i tana oranga me tōna mana. Ka riro ko ia te rangatira o tōna noho. Ahakoa he maha ana kōrero i mua, kua tae ki te wā mō te nohopuku.

E whakaae ana ia he wāhanga tēnei o te haerenga e kore e hapa, engari i te mutunga, ka "tukua e ia tana wairua".

Engari i hiahia a Hēhu ki a Haimona o Hairīni hei āwhina i a ia ki te kawē i tana rīpeka, ā, i ētahi wā ka karangatia tātou kia tū hei 'Haimona' mō ētahi atu. He tauawhiawhi te āhua o te tū hei kaiaruaru i a te Karaiti, me whakaae te ngākau ahakoa he haere takitahi tēnei mō tātou katoa, ahakoa tū mokemoke i ētahi wā (pēnei ia Hēhu, i whakarērea nei e ana ākonga i te māra o Kehemane) mō tētahi āhua, "ko tātou katoa kei roto i te tira haere" nā reira me tautoko tātou i a tātou anō.

He maha ngā tāngata rerekē ka tūtakina e tātou i ngā pānui mō Te Mamaetanga me te Wiki Tapu. Ka tūhono a Hēhu ki a rātou katoa, mā ngā ara hāngai hoki ki a rātou, ahakoa i tōna wahangūtanga, i ōna whakautu poto hoki ki a Pirato. Āe rānei ka rere tātou ki te whai i te ara uaua o Hēhu, he ara pai, ahakoa ngā tūraru? ka whai rānei tātou i ngā hāmama me ngā ākinga o te minenga kia "rīpekatia ia"?

WHAKAWHITI WHAKAARO Ā-RŌPŪ

- Ko wai tāku e tino aronui nei i te Mamaetanga? (he tangata takitahi, he rōpū rānei)
- He aha tāku e whakaae nei kia tāpaetia atu e ahau? He aha te karanga a te Atua ki ahau mō tētahi tāpaetanga māku i tēnei Wiki Tapu, i tēnei Aranga hoki?
- He taha tāku e whakapono nei, e whai nei?
- He aha ngā whanonga pono e whakapono nei au, tērā pea ka kawea e ahau ahakoa ka whakamamaetia mai au (pēnei me Hēhu)?
- Ka tukua ētahi atu e au kia tomo mai ki te hāpai i taku rīpeka? Ka āwhina au i ētahi atu ki te kawē i ā rātou rīpeka?

TE WHAKAPONO E WHAKATINANATIA ANA

- Me pēhea au e whakatinana ai i te pūaroa i roto i aku kōrerorero i tēnei wiki?
- Me pēhea au e hoatu ai i tāku i ako ai i tēnei Rēneti hei whakatairanga i te aroha e whakatinanatia ana ki tua o te Aranga?

ĪNOINGA WHAKAMUTUNGA

E te Ariki, tukua te aroha o Hēhu kia noho mai hei kaiwhakaoho i a mātou. Kia tū mātou hei tino tangata mō te hunga huri noa i a mātou e mamae nei, e mokemoke nei, e pōkaikaha nei ki ngā āhua o tō rātou ao. E te Atua o te pūaroa, whakarongo mai ki tā mātou inoi. Āmene.

Mahere Kōkiri mō Te Rēneti

Haria mai he whakamārama ki roto i te ao!

WIKI 1: TE WERO	WIKI 2: KUA WHAKAHOUTIA	WIKI 3: TE WAI ORA
<p>Kimihia tētahi tangata whai whānau i Whītī, ā, pātai ki a rātou mō ngā wero kua pā ki a rātou.</p>	<p>Kia ngana kia rite ki a Hēhu. Mahia ētahi mea e toru i tēnei rā, kia rite ki ā Hēhu mahi, he mahi rerekē i ō mahi i te nuinga o te wā.</p>	<p>Ina rongoa koe i te reka o te wai purata, me inoi, me tuku karakia mō te hunga puta noa i te ao e noho nei i roto i te mate kai me te mate wai.</p>
<p>Tautokona he ākongā i te Wero Caritas, hāpainga ngā tāngata o Whītī, kua taka ki ngā wā o te rawakore i ēnei tau tata.</p>	<p>Mahia he pānui “E inoi”. Whakairia ki tētahi wāhi ka kitea nuitia e tō whānau, e maumahara ai rātou ki te inoi ia rā.</p>	<p>Hangaia he rārangi waiata inoi, ka tuku ai ki ētahi atu hei mea ngahau mā rātou, hei mea manaaki i a rātou.</p>
<p>Meatia he whakahere, waihotia he mea whakapaipai mō te mutunga rā anō o te Wiki Tapu. Ki te tiakina e koe ētahi moni, tāpiritia ki tō pouaka koha o Caritas.</p>	<p>Mātakina he ataata mai i ngā rauemi kura o Caritas, kia kitea he pēhea te whakahou o te noho o te tangata i Whītī. (Peka atu ki www.caritas.org.nz/lent-schools)</p>	<p>Tirohia ngā mea i tō taha, kimihia ētahi mea ātaahua e rima nā Te Atua i hanga. Me okioki mō tētahi wā, me whakamoemiti ki te Atua mō ia homaitanga.</p>
<p>Whakaritea he kōrerorero reanga maha mō te Rēneti. Nā runga anō i ō tātou wheako rerekē o te Rēneti - ka pēhea tā tātou whakahāngai i aua mahi ki ngā āhuatanga o nāianei?</p>	<p>Mahia he mahi ātaahua mō tētahi tangata, whakaohongia mā te mahi i tētahi mahi ātaahua, e puta ai tō aroha ki ā ia.</p>	<p>Whakaotingia he mahi, he mahi atawhai mō tō whānau, mō tō hapori, kāore he tono i ā koe, hei tauira, whakapaingia tō rūma, kāore he whakamahara, horoia ngā rīhi, te aha, te aha...</p>
<p>Ka pēhea koe e āwhina ai i ētahi atu kia kake ki tua o ō rātou wero ake? – Tāpiritia ōu ake whakaaro.</p>	<p>Ka pēhea koe e whakahou ai i ngā āhuatanga noho o ētahi atu? – Tāpiritia ōu ake whakaaro</p>	<p>Me pēhea tō tū hei wai ora ki ētahi atu? – Tāpiritia ōu ake whakaaro</p>

Mahere Kōkiri mō Te Rēneti

Haria mai he whakamārama ki roto i te ao!

WIKI 4: KUA WHAKAORANGIA	WIKI 5: HE ORANGA HOU	TE WIKI TAPU: TE TŪMANAKO
<p>Mahia tētahi mea auaha hei whakakite i te mārama, i te pōuri hoki, hei whakatairanga i ngā kupu a Hēhu, “Ko Āhau te whakamārama o te ao.”</p>	<p>Haere ki te hīkoi, ka mātaki ai i te aotūroa. I muri, pānuitia a Matiu 6:25-34. He pēhea te tiaki a te Atua i tāna i waihanga ai? He pēhea te tiaki a te Atua i ā koe?</p>	<p>Me whakatū tētahi karakia motuhake mō tō akomanga, mō tō kura rānei, mā te whakamahi i ngā Ataata o Te Tūranganga o te Rīpeka. Pōwhiritia tō hapori kia tae mai.</p>
<p>Inoi kia hoki mai te rangimārie me te tūmanako ki ngā wāhi kei reira te whawhai.</p>	<p>Meatia he moni kōura ki tō pouaka koha Caritas hei tautoko i te hunga mate tīmatanga hou.</p>	<p>Āta whakaaro mō ngā mea kua ākona e koe i te wā o te Rēneti, tuhia hoki he maharatanga whakamutunga hei arataki i tō mahi kia noho hei māramatanga i te ao.</p>
<p>Āwhinatia te whakaoranga o te aotūroa mā te whakapiki i ō ara whakamahi anō, whakaheke whakapaunga, i ō ara hangarua hoki.</p>	<p>Āta whakaaro mō ngā kupu ka puakina e koe ia rā, kia mōhio koe kei te hari mai koe i te rangimārie me te whakamārama ki ētahi atu.</p>	<p>Me inoi mō ngā rangatira o Aotearoa, o te ao, kia whakatairanga rātou i ngā whakatau whakatairanga i te tika, i te rangimārie, me te aroha.</p>
<p>Me whakamihi ki tō whānau, ki ō hoa hoki, mā te kimi huarahi auaha ki te whakamoemiti ki a rātou, mō ā rātou tautoko i ā koe.</p>	<p>Whakaarotia te tika, inoi hoki mō rātou e tāmia hētiana ana i tō tātou ao o nāianei.</p>	<p>Kia auaha, mahia he kāri Aranga hei hoatu ki tētahi tangata i tō whānau, hei whakamahara i a ia mō te hari me te tūmanako o te Aranga.</p>
<p>Ka pēhea koe e whakaora i ētahi atu? – Tāpiritia ōu ake whakaaro.</p>	<p>Ka pēhea koe e hari ai i te māramatanga ki ngā rā o ētahi atu tāngata? – Tāpiritia ōu ake whakaaro.</p>	<p>Ka pēhea koe e hari ai i te tūmanako ki ētahi atu tāngata? – Tāpiritia ōu ake whakaaro.</p>

Puka Whakahoki Whakaaro

TE HŌTAKA ĀTA WHAKAARO O CARITAS MŌ TE RĒNETI 2023

He mea tino nui ki a Caritas te rongo mai i te hunga whai wāhi mai mō te whakamahinga o te kaupapa o Rēneti, ngā mea i pai ki ā koe, ngā mea rānei e hiahia ana koe kia hurihia, kia whakapaingia ake hoki. Hei āwhina ō whakahokinga whakaaro mō te tau 2021.

Ingoa (kei a koe te tikanga mō te homai i tō ingoa):

Pāriha/rōpū/hapori:

Te wā me te wā o ā koutou huihuinga:

He aha i whai hua ai i roto i te hōtaka?

Ki te noho i tētahi rārangi 1-5, (ko te rima te tino māka pai rawa) he pēhea ki a koe te pai o tēnei pukapuka mō te wā o te Rēneti? (tēnā kōpaetia tō whakautu i raro iho nei)

1 2 3 4 5

Me pēhea e whakapikingia ai te pai o ngā mahi?

He pēhea i pā ai tō whāinga wāhi ki te kaupapa ki a koe me te rōpū i noho nā koe i roto i te wā o te Rēneti?

Ki te noho i tētahi rārangi 1-5 (ko te 5 tētahi huringa nui i tō noho i te ao) he pēhea te huringa o tōu noho i te ao i muri i tō whāinga wāhi ki te kaupapa āta whakaaro mō te Rēneti (tēnā kōpaetia tō whakautu i raro iho nei)

- 1 2 3 4 5**

Mehemea he whakaaro anō āu, tuhia mai ki konei:

Tēnā whakahoki mai ki:
Caritas Aotearoa New Zealand, P O Box 12-193, Wellington 6144.
Īmēra mai rārou ki caritas@caritas.org.nz: caritas@caritas.org.nz

AOTEAROA NEW ZEALAND

The Catholic Agency for Justice, Peace & Development

ADDRESSING THE CAUSES OF POVERTY

ADVOCATING AGAINST INJUSTICE

RESPONDING TO DISASTER

